

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора П.С.Єщенка на дисертаційну роботу Глущенко Ольги Вікторівни «Формування фінансової архітектоніки забезпечення національного добробуту», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт

Відтворення інформаційно-мережевої економіки переконує, що національний добробут усе більшою мірою залежить від фінансової архітектоніки. Формування останньої є фактором, що об'єднує особисте з суспільним, створюючи рушійну силу розвитку суспільних відносин та стає підґрунтям для формування нової економіки. Суспільство ХХІ століття необхідно розглядати через його соціально – економічні характеристики, у тому числі й такі як безпосередній спосіб існування і розвиток людини, досягнення екологічної рівноваги, а також інші показники, що не є зіставними з ВВП. Зростання добробуту на національному рівні ускладнилося завдяки глобалізації та світової фінансової системи, що характеризується складним взаємним переплетінням кризи ліквідності, фінансової кризи та кризи капіталістичної соціально-економічної моделі розвитку.

Особливо це актуально для України, економіка якої не тільки деструктурована, а й продовжує деградувати і, як показує 27-річний досвід господарювання, не може вийти з існуючого стану за рахунок роздержавлення та приватизації, зовнішніх кредитів і реалізації інтересів плутократичної меншості суспільства та подальшої люмпенізації більшості українців. Країні потрібний новий механізм соціально-економічного розвитку, що сприяв би докорінній перебудові національної економіки з врахуванням природного, господарського, історичного, ментального, географічного, геополітичного факторів. Важлива роль у цьому процесі належить формуванню фінансової архітектоніки забезпечення національного добробуту. Це висуває на передній план необхідність її теоретичного опрацювання та практичного вирішення із застосуванням науково-обґрунтованих підходів, новітніх інструментів та методів. Лише нова соціально-економічна стратегія, яка спрямована на усунення причин зростання, особливо реального сектору економіки, стане основою розвитку країни та підвищення добробуту населення. **З огляду на це дисертаційне дослідження О. В. Глущенко є досить актуальним.**

Дисертаційна робота О. В. Глущенко виконувалася у відповідності з планом науково-дослідних робіт кафедри економічної теорії та економічних методів управління Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: «Дослідження впливу фінансово-кредитної інфраструктури на соціально-економічний розвиток суб'єктів господарювання» (№ державної реєстрації 0110U000589; «Фінансовий потенціал суб'єктів господарювання як чинник сталого розвитку ринкової економіки» (№ державної реєстрації 0113U006007; «Формування фінансової архітекτονіки забезпечення національного добробуту» (№ державної реєстрації 0115U007182).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертаційної роботи, публікацій та автореферату О.В. Глущенко дозволяє стверджувати, що основні теоретичні положення, висновки та пропозиції, сформульовані автором, достатньо обґрунтовані як з теоретичних, так і з методичних позицій.

Науково-теоретичною основою дисертації послужили праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених сучасності та минулого. Висновки та рекомендації, що представлені в роботі, базуються на узагальненні існуючих теоретичних положень та аналізі наукових праць авторів, які досліджують закономірності функціонування інститутів та їх роль на економічний розвиток і національний добробут.

Дисертант проявив себе як добре обізнаний і ерудований фахівець, здатний чітко ставити завдання, узагальнювати та робити аргументовані висновки й пропозиції. При цьому він критично осмислив теоретичні напрацювання світової й вітчизняної економічної думки з досліджуваної проблеми.

На основі методологічних підходів, які базувалися на здобутках класиків економічної теорії, еволюційної, інституційної парадигм, систематизації значної кількості поглядів представників загальної теорії фінансів та публічних фінансів стосовно змісту добробуту, а також дослідженнях архітекτονіки економічних систем, авторові вдалося по-новому вирішити теоретично і практично важливе наукове завдання: обґрунтувати концептуальні підходи та практичні рекомендації щодо економічної політики держави, спрямованої на розвиток фінансового забезпечення національного добробуту.

Дослідження, проведене за темою дисертації, відповідає поставленій меті та узгоджується із завданнями дисертаційної роботи. Правильні підходи до визначення об'єкту та предмету дослідження забезпечили змістовність

наведеного в роботі матеріалу та отримання обґрунтованих висновків, які вичерпно аргументують виконані завдання та підтверджують досягнення поставленої мети. За своїм науково-теоретичним рівнем, змістом та оформленням дисертаційна робота Глущенко О. В. повною мірою розкриває теоретичний та практичний зміст досліджуваної проблеми.

Аналізоване дисертаційне дослідження містить наукову новизну, основні положення якої представляють систему логічно пов'язаних і достатньо обґрунтованих тверджень. *До них насамперед належать:*

1. У дисертації узагальнено еволюцію наукових поглядів щодо категорій «фінанси», «державні фінанси», «публічні фінанси», «фінансова система», «архітектоніка», «інституційна архітектоніка». Зважаючи на кардинальну методологічну відмінність при розкритті сутності названих категорій, автор уперше розкриває зміст фінансової архітектоніки забезпечення національного добробуту як співвідношення між ієрархічними та мережевими компонентами, де публічні фінанси уособлюють у собі ієрархію, децентралізовані фінанси відображають мережевий тип відносин, фінансова інфраструктура опосередковує їх автономне відтворення та актуальну взаємодію, а фіскальний і монетарний трансмісійні механізми передають імпульси державної політики у фінансову систему, що у своїй єдності дає змогу вирішити завдання задоволення потреб суб'єктів господарювання й населення (с. 57-59).

2. На основі методу компаративного аналізу в роботі дістали подальшого розвитку теоретичні підстави розмежування понять «державні фінанси» та «публічні фінанси» шляхом визначення сутності публічних фінансів як особливої форми поєднання реалізації інтересів держави та громадського суспільства за рахунок закріплення на формальному й неформальному рівнях можливості та необхідності реалізувати суспільний вибір шляхом делегування повноважень і відповідальності від громадянського суспільства державним інститутам у частині розподілу та вторинного перерозподілу валового внутрішнього продукту (ВВП), а також частини національного багатства (НБ) під час формування та використання сукупності фінансових ресурсів загальнодержавного, місцевого та спеціалізованого призначення (с. 196-197).

3. Переконливими є міркування дисертанта з приводу потреби в перегляді гносеологічного статусу поняття «добробут» у зв'язку з

необхідністю конкретизації напрямів фінансового забезпечення цілей, що утворюють добробут. З огляду на це в дисертації удосконалено сучасні уявлення про добробут за рахунок розширення предметного поля дослідження шляхом включення до нього рівня забезпеченості задоволення потреб людини, які сприяють її матеріальному, духовному, соціальному й фізичному розвитку та гармонізовані з морально-етичними нормами й потребами в збереженні довкілля на основі застосування наукового підходу вимірювання людського розвитку «поза межами ВВП» (с. 142-143).

4. У дисертації з'ясовано взаємозв'язок еквівалентного обміну, реципрокного обміну й довіри в забезпеченні добробуту, де реципрокний та еквівалентний обмін розкриваються як логічні ланки та особливі типи відносин, під час здійснення яких одночасно досягається еквівалентність та відбувається передавання благ, корисність яких не має еквівалентно-вартісного виміру, а відіграє символічно-знакову роль і втілює в собі акт установлення, зміцнення та закріплення відносин довіри між членами суспільства (с. 95-98).

5. Заслугове на увагу аргументація дисертанта щодо визначення класифікаційних ознак рівня небезпеки боргової залежності публічних фінансів на підставі врахування співвідношення між обсягами залучення боргових ресурсів та витратами з обслуговування наявних запозичень на: припустимий, припустимий критичний, критичний неприпустимий рівні та стан боргової пастки, у якому обсяг залучених фінансових ресурсів є меншим за витрати з обслуговування наявних запозичень як чинника ризику національного добробуту (с. 236-238).

6. Дисертант, аналізуючи реальний стан економіки України, розкриває зміст та наслідки інституційного регресу сектору депозитних корпорацій країни внаслідок масової втрати довіри, зменшення їх функціональної спеціалізації та нечіткого ринкового позиціонування. Як результат – неефективна регуляторна політика, що призводить до зменшення добробуту (с. 280-282).

7. Підсумовуючи основні висновки і результати дисертаційної роботи, а також особистий внесок здобувача у вирішення обраного ним науково-теоретичного завдання, можна зазначити, що новизна наукового дослідження полягає у системному розкритті сучасних теоретико-методологічних позицій маловивченої в економічній думці України

проблеми: формування фінансової архітекτονіки забезпечення національного добробуту.

Повнота викладу основних наукових результатів дисертації в опублікованих працях та практичне значення отриманих результатів

Основні наукові положення, висновки, теоретичні та практичні результати дисертації викладено у одноосібній монографії обсягом 14,1 д.а. та 22 статтях у наукових фахових виданнях України та зарубіжних країн обсягом 19,8 д.а., у тому числі 1 стаття у зарубіжному фаховому виданні та 11 статей у вітчизняних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз. Крім того, додатково опубліковано 2 статті та тези доповідей на 25 наукових конференціях. Вказане дає підстави стверджувати, що вимоги МОН України щодо необхідної кількості статей у наукових фахових виданнях України та виданнях, що включені до наукометричних баз та таких, що є фаховими виданнями іноземних країн витримані.

Практичне значення положень, сформульованих в дисертації, полягає у розробці науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на подальше вдосконалення регулювання фінансової архітекτονіки, фінансової системи публічних фінансів, підприємницького середовища, фінансових домогосподарств та економічної теорії. Основні положення дисертації використовуються у навчальному процесі Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Теоретична і практична цінність отриманих результатів дослідження Глущенко О.В. засвідчується офіційними довідками про їх впровадження.

Дискусійні положення і висновки, що викликають сумніви і можуть бути предметом дискусії під час захисту дисертаційної роботи

Відзначаючи високий теоретичний рівень дисертаційної роботи, слід зазначити, що вона містить висновки та твердження, які є дискусійними і неточними.

По-перше, дисертант дещо спрощено розглядає поняття «сталий розвиток». У параграфі 2.2 «Національний добробут як передумова сталого розвитку» (с.130-145) обґрунтовується прагнення людства до сталого розвитку людини. Перераховується вісім міжнародних цілей розвитку, які є надзвичайно важливими і загально визнаними. Проте, нашу думку, за умов сталого розвитку ситуація в сучасному світі сприятиме зростаючій диференціації як у розвитку між різними країнами, так і рівнях життя їх населення. Сталий розвиток є такий, що не змінюється, зберігає той самий склад, однакову форму, величину. Концепція «сталого розвитку» виникла в

1972 р. і була спрямована представниками Римського клубу на вивчення глобальних проблем. Такий термінологічний підхід є відображенням застарілої ідеології. Треба виходити з реалій сучасного життя, а не з побажань чи ілюзій.

По-друге, незважаючи на якісний аналіз поняття добробуту у працях вчених – економістів, автором слабо подано класифікаційне угруповання основних течій наукової думки у руслі наукових шкіл. У деяких випадках автор удається до перерахування поглядів окремих їх представників у відриві від загального напрямку дослідження сучасної школи економічної думки (с. 22).

По-третє. У дисертації глибоко проаналізовано функції, об'єктивні межі фонду добробуту та обсяги його обчислення. Разом з тим автор не враховує корупцію як чинник, що руйнівним чином впливає на стан публічних фінансів, зменшуючи тим самим обсяги коштів, які спрямовуються на цілі добробуту. Це невиправдано завищує обсяги фінансових ресурсів фонду добробуту, в результаті із погіршенням умов життя, відповідно зростають й обсяги коштів, що не доходять до свого цільового призначення (с. 185).

По-четверте. Звернення дисертанта до реципрокного обміну як передумови формування національного добробуту, безсумнівно, є вірним методичним ходом. Реципрокність як феномен людського буття є базою для розвитку багатьох типів суспільних відносин. Разом з тим у дисертації недостатньо уваги приділено аргументам, що пов'язують реципрокний обмін з добробутом (с. 96).

Оцінка стилю дисертації, її відповідність визначеній спеціальності та змісту автореферату вимогам МОН України

Дисертація оформлена згідно вимог, висновки належним чином аргументовані та проілюстровані аналітичними розрахунками, поданими у таблицях і рисунках. дисертація написана діловою українською мовою.

Дисертація за своїм фаховим спрямуванням відповідає переліку напрямів дослідження спеціальності 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки. За змістом, сутністю та структурою відповідає вимогам Наказу міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. Зміст автореферату відбиває основні положення дисертації.

Відповідність дисертації вимогам присудження «Порядку присудження наукових ступенів»

Дисертація Глущенко Ольги Вікторівни на тему «Формування фінансової архітектоніки забезпечення національного добробуту» є завершеною та самостійною науковою працею, виконаною на актуальну тему. Вона містить отримані автором нові науково обґрунтовані результати й наукові положення економічної теорії, що в сукупності розв'язують важливу науково-прикладну проблему формування фінансової архітектоніки забезпечення національного добробуту.

Оформлення дисертації відповідає вимогам МОН України, робота викладена послідовно від поставленої мети до висновків і пропозицій. Опубліковані наукові праці розкривають основні результати дисертації.

Дисертаційна робота на тему: «Формування фінансової архітектоніки забезпечення національного добробуту», виконана на високому науковому і методичному рівнях, відповідає пунктам 9,10, 12, 13, 14 Постанови Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженої Кабінетом Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор - Глущенко Ольга Вікторівна - заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
економічної соціології Інституту соціології
НАН України

П.С. Єщенко

П.С. Єщенко

